HARJU MAAKOHUS

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 07.11.2026 nr 8-1/8086-1

Meie 16.11.2026 nr 6-3/26-2288-2

Arvamus Vabariigi Valitsuse määruse "Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord" muutmise määruse eelnõule

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Tänan võimaluse eest avaldada arvamust Vabariigi Valitsuse määruse „Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord“ muutmise määruse eelnõule (edaspidi eelnõu).

On hea meel tõdeda, et planeeritakse isikute põhiõiguste riivet leevendada, aga paraku nimetatud muudatus seda kaasa ei too. Käesolev planeeritav muudatus pigem suurendab probleeme tutvujale endale (tõenäoline kaebemenetluse läbimine, rahaline kulu) aga suurendab ka nii uurimisasutuse, prokuratuuri kui ka kohtute halduskoormust. Teisalt ei ole minu hinnangul Vabariigi Valitsuse 3. jaanuari 2013. a määruse nr 4 „Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord“ muudatus kooskõlas ka KrMS § 126^{14} lg 1 sätte ega ka määruse endaga.

KrMS § 126^{14} lg 1 sätestab, et *isikul, keda on käesoleva seadustiku § 126^{13} kohaselt teavitatud, võimaldatakse soovi korral tutvuda **tema kohta** kogutud andmetega ja jälitustoimingu käigus tehtud foto, filmi, heli- või videosalvestise või muu teabetalletusega*. Samas on aga seletuskirjas märgitud, et planeeritud muudatusega soovitakse anda võimalus nii tutvumiseks kui ka koopiate saamiseks ka muust materjalist ehk jälitustoimikust. Nimelt on seletuskirjas märgitud: *Ka muust materjalist koopia saamist ei tohiks automaatselt välistada. Küsimus on oluline, kuna koopiate väljastamine võib hõlbustada menetlusosalistel teostada oma õigusi (sh kaitseõigust)*

– mõne detaili ununemise korral ei pea tutvuja tulema teist korda uurimisasutusse materjali üle vaatama.

Rõhutan, et jälitustoimikus olevate andmetega on isikul õigus tutvuda **üksnes selliste andmetega, mis on kogutud tema kohta jälitustoimingutega**. Muud jälitustoimikus olevat teavet isikule ei tutvustata. Ka määruse § 5 lg 1 sätestab üheselt, et määruse §-s 2 lg 1 nimetatud isikul (*kelle suhtes jälitustoiming tehti, ning isikut, kelle perekonna- või eraelu puutumatust jälitustoiminguga oluliselt riivati ja kes on menetluse käigus tuvastatud*) on õigus tutvuda *jälitustoiminguga kogutud andmetega ja jälitustoimingu käigus tehtud foto, filmi, heli- või videosalvestisega või muu teabetalletusega*. Seega on konkreetselt reguleeritud, et **isik saab tutvuda üksnes tema kohta jälitustoimingu käigus kogutud andmetega**, mitte aga muu teabega, mis asub jälitustoimikus. Arusaamatuks jääb vajadus isikul tutvuda muu materjaliga, mida tema kohta jälitustoiminguga kogutud pole. Seda pole ka seletuskirjas kuidagi avatud. Planeeritav muudatus ei ole seega kooskõlas ei KrMS § 126[14] lg 1 sätte ega määruse endaga.
Teiseks tekitab küsimusi muudetavas sättes sisalduv koopia tegemisest keeldumine *kui koopia tegemine ei ole võimalik või on tehniliselt ebaproportsionaalselt keerukas, ajamahukas või kulukas*. Kes ja kuidas seda hindab? Seletuskirja järgi tundub, et tegemist on tutvustaja ehk menetleja kaalutlusõigusega. Määruses ega seletuskirjas ei ole reguleeritud aga seda, kuidas sellisel juhul keeldumine vormistatakse? Kui uurimisasutuse määrusega, siis mil viisil toimub selle määruse vaidlustamine? Samas juhib kohtueelset menetlust prokuratuur, kes otsustab ka jälitustoimingust teavitamise ja tutvustamise üle. Kui keeldumise vormistab uurimisasutus ja selline vaidlustamine allub uurimiskaebemenetlusele, siis ilmselgelt tõstab see kohtute koormust, millised kaebused jõuavad lõpuks eeluurimiskohtunikule. Arvestades jälitustoimingutega kogutud andmete mahtu (jälitustoimingud kestavad tihti mitmeid kuid, aga ka kuni aasta), mida ka seletuskirjas on mainitud, siis on tõenäoline, et enamusjuhtudel koopiate tegemisest keeldutakse.

Kokkuvõttes leian, et tegemist on läbimõtlemata ja vastuolulise muudatusettepanekuga, mis tekitab suuri probleeme ja tõstab ka oluliselt kohtu halduskoormust. Lisaks ei ole kindlasti muudatusel sellist positiivset mõju nagu on seletuskirjas toodud. Selleks, et teada saada kogutud andmete sisu, tuleb nendega inimesel eelnevalt tutvuda, et tutvuja saaks üldse teada, kas ja millisest osast ta koopiat soovib. Koopia tegemine selle juures on aga täiendav kohustus ega hoia kuidagi kokku ei tutvustaja ega tutvuja aega. Arvestades ka kaasnevat keeldumiste võimalusi ja võimalikku mahtu ning sellest tingitud kaebemenetlusi suurendab see lisaks ka kulusid tutvujale, eriti kui ta kaasab sellesse protsessi kaitsja/esindaja. Seega ei ole sellel muudatusel mingit positiivset mõju ega vähenda kuidagi ka bürokraatiat, vaid sellel on just vastupidine efekt.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Mairi Heinsalu
osakonnajuhataja